

2020

Sektor ekonomii społecznej w województwie śląskim. Raport monitoringowy śródroczny. Rekomendacje dla sektora ekonomii społecznej

Śląska ekonomia społeczna
Współpraca się opłaca

Katowice, 2020

Wykaz skrótów

AKSES	system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej
BDL GUS	Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
CIS	Centrum Integracji Społecznej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
ES	ekonomia społeczna lub ekonomia solidarna
FIO	Fundusz Inicjatyw Obywatelskich
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	jednostka samorządu terytorialnego
KIS	Klub Integracji Społecznej
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
MR	Ministerstwo Rozwoju
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
NGO	organizacja pozarządowa (ang. <i>non-governmental organization</i>)
OSI	obszar strategicznej interwencji
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OZRSS	Ogólnopolski Związek Rewizyjny Spółdzielni Socjalnych
PES	podmiot ekonomii społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PO KL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007-2013
PS	przedsiębiorstwo społeczne
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego
RPO	Regionalny Program Operacyjny
RPRES/ Program	Regionalny program rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020
UMWS	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego
WTZ	Warsztaty Terapii Zajęciowej
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

Wprowadzenie

Ekonomia społeczna to sfera aktywności obywatelskiej, która poprzez działalność ekonomiczną i działalność pożytku publicznego służy: integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, tworzeniu miejsc pracy, świadczeniu usług społecznych użyteczności publicznej (na rzecz interesu ogólnego) oraz rozwojowi lokalnemu¹. Do sfery ekonomii społecznej zaliczane są m.in.:

- organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- koła gospodyń wiejskich, o ile posiadają one osobowość prawną,
- spółdzielnie pracy,
- spółki non profit,
- podmioty ekonomii solidarnej, o których mowa poniżej.

Ekonomia solidarna to część ekonomii społecznej, której podstawowym celem jest aktywizacja zawodowa i integracja społeczna, w tym reintegracja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych.

Do podzbioru ekonomii solidarnej zaliczane są:

- przedsiębiorstwa społeczne,
- spółdzielnie socjalne oraz spółdzielnie inwalidów i niewidomych,
- zakłady pracy chronionej,
- jednostki reintegracyjne, w tym:
 - jednostki aktywizujące osoby niepełnosprawne (Warsztaty Terapii Zajęciowej, Zakłady Aktywności Zawodowej),
 - jednostki zatrudnienia socjalnego aktywizujące osoby wykluczone społecznie (Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej).

O status przedsiębiorstwa społecznego mogą się ubiegać podmioty, które prowadzą działalność gospodarczą lub odpłatną pożytku publicznego, aktywizują zawodowo osoby trudno zatrudnialne, nie prywatyzują zysku lub nadwyżki bilansowej i są zarządzane w sposób partycypacyjny².

Podmioty działające w sektorze ekonomii społecznej i solidarnej odpowiadają na potrzebę zatrudniania osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej, w tym niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, zagrożonych ubóstwem czy wykluczeniem społecznym. Mogą także uzupełniać towary i usługi oferowane przez rynek i państwo oraz

¹ Definicja ekonomii społecznej zastosowana w „Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej”, przyjętym uchwałą nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r.

² Weryfikacji statusu przedsiębiorstwa społecznego zgodnie z załącznikiem do *Wytucznych Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020*. Informacje o zweryfikowanych PS przekazywane są, we współpracy z ROPS, do MRPiPS w celu umieszczenia na ogólnopolskiej liście PS.

przyczyniać się do rozwiązywania różnego rodzaju problemów społecznych w lokalnej społeczności.

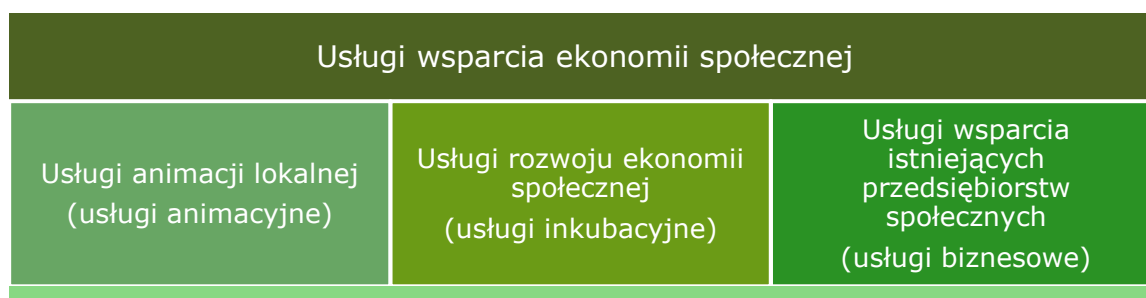
Zaktualizowany w styczniu 2019 r. Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej zakłada, że **do 2023 roku podmioty ekonomii społecznej i solidarnej będą ważnym elementem aktywizacji i integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz dostawcami usług użyteczności publicznej i realizatorami zadań z zakresu rozwoju lokalnego.**

Główne cele samorządu województwa w obszarze ekonomii społecznej, oczekiwane efekty oraz odpowiadające im wskaźniki, propozycje realizatorów poszczególnych działań i potencjalne źródła ich finansowania wyznacza „Regionalny program rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020”³. W dokumencie opisano także system zarządzania i monitorowania efektów, z uwzględnieniem corocznego raportu o stanie sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim. Wdrożenie RPRES pozwoli na **wzmocnienie roli przedsiębiorczości społecznej w integracji społeczno-zawodowej oraz dostarczaniu usług użyteczności publicznej w regionie**, czego efektem będzie włączenie społeczne oraz zwiększenie niezależności ekonomicznej osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym, często zależnych od systemu pomocy społecznej, przeciwdziałanie ich stygmatyzacji i izolacji oraz niwelowanie nierówności społeczno-ekonomicznych.

W czerwcu 2015 roku, na potrzeby zapewnienia w województwie funkcjonowania sieci Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), pozwalającej na łatwy dostęp do świadczonych usług, dokonano podziału województwa na 6 obszarów: częstochowski (północny), rybnicki (zachodni), bielski (południowy), centralno-wschodni, centralno-zachodni, centralno-południowy. Na poszczególnych obszarach działają Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej utworzone w większości przez partnerstwa posiadające akredytację MRPiPS, w jednym przypadku samodzielnie przez podmiot, świadczące pakiet wysokiej jakości komplementarnych usług wsparcia ekonomii społecznej wskazanych w KPRES, obejmujący m.in. usługi informacyjne w zakresie ekonomii społecznej, animowanie, inkubowanie oraz wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw społecznych, szkolenia, doradztwo i usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych, a także wsparcie finansowe (dotacje, wsparcie pomostowe) na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych.

³ Zarząd Województwa Śląskiego na posiedzeniu w dniu 22 grudnia 2015 roku podjął uchwałę (nr 2428/82/V/2015) w sprawie przyjęcia „Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020”.

Rysunek 1. Usługi wsparcia ekonomii społecznej świadczone przez OWES.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie Standardów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej z dn. 07.11.2019 r.

Usługi animacyjne

OWES podejmują działania o charakterze animacyjnym, umożliwiającym tworzenie podmiotów obywatelskich, partnerstw publiczno-społeczno-prywatnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej oraz działań zapewniających wsparcie dla ich rozwoju.

Usługi animacji lokalnej obejmują:

- spotkania animacyjne,
- diagnozę środowiska lokalnego,
- budowanie partnerstw rozwojowych,
- dialog obywatelski (w tym konsultacje społeczne),
- planowanie strategiczne na terenie działalności OWES.

Usługi inkubacyjne

OWES realizuje usługi rozwoju ekonomii społecznej poprzez:

- inicjowanie tworzenia nowych przedsiębiorstw społecznych, zarówno przez osoby fizyczne, jak i osoby prawne, np. organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego,
- ekonomizowanie organizacji pozarządowych (podjęcie nieodpłatnej i odpłatnej działalności pożytku publicznego, podjęcie działalności gospodarczej),
- wsparcie przekształcenia organizacji pozarządowej prowadzącej działalność gospodarczą, spółdzielni czy spółki w przedsiębiorstwo społeczne,
- wsparcie tworzenia i funkcjonowania jednostek reintegracyjnych.

W ramach usług inkubacyjnych OWES oferuje zindywidualizowane wsparcie kluczowego doradcy, prowadzącego grupę/institucję od początku do końca w procesie tworzenia lub ekonomizowania podmiotu. W ramach indywidualnej ścieżki wsparcia podmiot ekonomii społecznej może skorzystać z różnorodnych instrumentów wsparcia, dopasowanych do jego konkretnych potrzeb.

Usługi biznesowe

OWES świadczą usługi wsparcia w tym zakresie w formie doradztwa specjalistycznego oraz biznesowego i finansowego. Ponadto przedsiębiorstwa społeczne są wspierane pod kątem poprawy ich pozycji rynkowej w zakresie gospodarowania posiadanymi zasobami.

Z oferty Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej mogą skorzystać zarówno klienci indywidualni, jak i instytucjonalni, w tym:

- przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, biznesu, organizacji pozarządowych, jednostek integracyjnych i in. zainteresowanych rozwojem ekonomii społecznej i tworzeniem miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- osoby długotrwale bezrobotne, zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osoby z niepełnosprawnością zainteresowane podjęciem aktywności zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych,
- przedstawiciele organizacji pozarządowych, które rozważają podjęcie działalności pożytku publicznego lub gospodarczej, bądź też przekształcenie organizacji w przedsiębiorstwo społeczne lub stworzenie nowych miejsc pracy,
- przedsiębiorstwa społeczne i ich przedstawiciele zainteresowani rozwojem i tworzeniem nowych miejsc pracy.

Rysunek 2. Instrumenty wsparcia oferowane przez Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie Standardów Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej z dn. 07.11.2019 r.

Rolę koordynatora ekonomii społecznej w województwie śląskim pełni **Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego**⁴. Działania koordynacyjne w przedmiotowym obszarze podejmowane są przede wszystkim w ramach projektu „Współpraca się opłaca – koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim”, realizowanego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 (Oś priorytetowa IX Włączenie społeczne, Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałanie 9.3.2 Koordynacja sektora ekonomii społecznej – tryb pozakonkursowy). Celem projektu jest **wzmocnienie roli przedsiębiorczości społecznej poprzez koordynację i realizację Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej**

⁴ Kwestię koordynacji sektora ekonomii społecznej w regionach przez ROPS-y określa ustawa o pomocy społecznej, „Wytoczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020 (CT 9)”, a także KPRES.

w województwie śląskim do roku 2020. Od 2016 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego prowadzi cykliczny monitoring RPRES⁵.

W ramach ww. projektu ROPS możliwa jest realizacja działań polegających na:

- tworzeniu regionalnej sieci współpracy OWES,
- inicjowaniu współpracy na rzecz ekonomii społecznej,
- wyznaczaniu kierunków rozwoju ekonomii społecznej,
- kreowaniu i promocji marki ekonomii społecznej w regionie, w tym w zakresie stosowania odpowiedzialnych zamówień publicznych.

Grupę docelową projektu stanowią instytucje wsparcia ekonomii społecznej, w szczególności Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, podmioty ekonomii społecznej, jednostki samorządu terytorialnego, instytucje pomocy i integracji społecznej, publiczne służby zatrudnienia, przedsiębiorcy, media.

Niniejszy raport został opracowany na potrzeby śródrocznego monitoringu sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2020 r. i prezentacji rekomendacji dotyczących dalszego rozwoju tego sektora w regionie.

Podmioty ekonomii społecznej w województwie śląskim

Sektor non-profit

Istotny element sektora ekonomii społecznej stanowią szeroko rozumiane organizacje pozarządowe: fundacje, stowarzyszenia, inne organizacje społeczne podobne do stowarzyszeń, działające jednak na mocy ustaw branżowych lub umów międzynarodowych, jak np. koła łowieckie, rady rodziców lub Polski Czerwony Krzyż, organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, takie jak kółka rolnicze i koła gospodyń wiejskich, izby i zrzeszenia branżowe, cechy, organizacje samorządu zawodowego zawodów zaufania publicznego, organizacje pracodawców, związki zawodowe, partie polityczne. Dodatkowo w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wskazano grupę organizacji, które choć nie są organizacjami pozarządowymi zostały z nimi zrównane w zakresie uprawnień. Zaliczają się do nich osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego. Działalność pożytku publicznego może być prowadzona także przez spółdzielnie socjalne i tzw. spółki non-profit. Mianem spółek non-profit określane są spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, które nie działają w celu osiągnięcia zysku, przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie

⁵ Zob. Raporty monitoringowe: <https://es.rops-katowice.pl/raporty-monitoringowe/>; „Regionalny program rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020”: http://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2015/12/2015.12.RPRES_do_uchwa%C5%82y.pdf.

przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników⁶. Udział sektora publicznego w takiej spółce powinien wynosić nie więcej niż 50%.

Zgodnie z danymi GUS, w 2018 r. aktywną działalność na terenie kraju prowadziło 101,0 tys. różnego rodzaju organizacji non-profit⁷. Najwięcej zarejestrowanych było stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (69,1 tys.) oraz 14,5 tys. fundacji. Przeważały wśród nich podmioty zajmujące się *sportem, turystyką, rekreacją, hobby* (30,6%). *Ratownictwo* jako główną dziedzinę działalności wskazało 16,9% badanych (głównie ochotnicze straże pożarne). W dalszej kolejności znalazły się: *kultura i sztuka* (12,6%), *edukacja i wychowanie, badania naukowe* (9,8%), *pomoc społeczna i humanitarna* (7,3%).

Główny Urząd Statystyczny podaje, że między 2014 a 2018 r. liczba aktywnych organizacji non-profit w Polsce wzrosła o 0,3%. Zwiększenie badanych podmiotów odnotowano w sześciu województwach, najwyższe – o 7,8% w województwie kujawsko-pomorskim. Kolejnymi obszarami, na których zaobserwowano wzrost liczby aktywnych organizacji były województwa: małopolskie, lubuskie, dolnośląskie, mazowieckie oraz świętokrzyskie. W pozostałych dziesięciu województwach liczba ta zmalała, najwięcej – o 10,9% w województwie podlaskim.

Warto nadmienić, że stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe w regionie z powodzeniem prowadzą podmioty reintegracyjne typu CIS, KIS, ZAZ, WTZ.

Centra Integracji Społecznej

Centra Integracji Społecznej (CIS) świadczą usługi na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ich działalność obejmuje:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza poprzez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

Tworzenie, organizację i funkcjonowanie Centrów Integracji Społecznej określa ustawa o zatrudnieniu socjalnym z 13.06.2003 r. (Dz.U. 2020 poz. 176 t.j.). Status Centrum nadaje

⁶ Zob. art. 3 ust. 3 pkt 4 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2020 poz. 1057 t.j.)

⁷ Główny Urząd Statystyczny. Warszawa 15.10.2020. *Sektor non-profit w 2018 r.* Częstotliwość wydania: wydanie co 2 lata. Zob. stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/sektor-non-profit-w-2018-roku,1,7.html [odczyt: 23.11.2020 r.].

wojewoda właściwy ze względu na miejsce funkcjonowania Centrum, w drodze decyzji administracyjnej, na podstawie wniosku, o którym mowa w art. 4 ww. ustawy.

Centrum Integracji Społecznej mogą utworzyć:

- jednostki samorządu terytorialnego w formie:
 - jednostki budżetowej,
 - samorządowego zakładu budżetowego;
- organizacje pozarządowe;
- osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;
- spółdzielnie socjalne zakładane przez podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, tj. organizacje pozarządowe w rozumieniu przepisów o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie lub jednostki samorządu terytorialnego oraz kościelne osoby prawne.

W rejestrze CIS w listopadzie 2020 r. widniało **29** Centrów Integracji Społecznej, które znajdowały się w 16 powiatach, w następujących miejscowościach: Bielsko-Biała, Bytom, Częstochowa (4), Dąbrowa Górnicza, Godów, Gliwice, Jeleśnia, Jastrzębie-Zdrój, Kłobuck, Kłomnice, Koniecpol, Katowice, Kozy, Łazy, Mikołów, Myszków, Poraj, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Sławków, Tychy, Witów, Zawiercie, Zabrze, Żory, Żywiec. Były one prowadzone przez:

- stowarzyszenia – 13 CIS,
- jednostki samorządu terytorialnego – 8 CIS,
- fundacje – 6 CIS,
- spółdzielnię socjalną – 1 CIS,
- parafię Rzymsko-Katolicką – 1 CIS.

W porównaniu do października 2019 r., z rejestru wykreślono jeden z CIS-ów działających w Zawierciu, a także dopisano CIS w Gliwicach (prowadzony przez Parafię Rzymsko-Katolicką pw. Św. Jacka, utworzony 06.11.2020 r.) oraz CIS w Zabrzu (prowadzony przez Stowarzyszenie MOST, utworzony 06.11.2020 r.).

Kluby Integracji Społecznej

Reintegracja społeczna i zawodowa osób, które podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić podstawowych potrzeb życiowych odbywa się również w Klubach Integracji Społecznej (KIS). Podstawą działania tego typu podmiotów jest (podobnie jak w przypadku CIS) ustawa o zatrudnieniu socjalnym. W KIS mogą być organizowane działania mające na celu pomoc uczestnikom w znalezieniu pracy, prace społecznie użyteczne, roboty publiczne, poradnictwo

prawne, działalność samopomocowa w zakresie zatrudnienia, spraw mieszkaniowych i socjalnych czy staże.

W Rejestrze Klubów Integracji Społecznej w województwie śląskim, prowadzonym na podstawie art. 18a ustawy o zatrudnieniu socjalnym, znajdowało się (wg stanu na 9 listopada 2020 r.) **50** tego typu podmiotów, ulokowanych w 28 powiatach, w tym najwięcej w bielskim (10), cieszyńskim (5) oraz żywieckim (5).

W porównaniu do października 2019 roku zlikwidowane zostały dwa Kluby Integracji Społecznej: Klub Integracji Społecznej „AGAPE” z Częstochowy oraz Klub Integracji Społecznej z Gliwic.

Zakłady Aktywności Zawodowej

Gmina, powiat, fundacja, stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, której zadaniem statutowym jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych może utworzyć Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ). Osoby niepełnosprawne w stopniu znacznym i umiarkowanym uzyskują w ZAZ rehabilitację zawodową, społeczną i leczniczą, poprzez którą są przygotowywane do pracy na otwartym rynku pracy oraz do realizacji pełnego niezależnego, samodzielnego i aktywnego życia na miarę swoich indywidualnych możliwości.

W województwie śląskim funkcjonuje **14** Zakładów Aktywności Zawodowej, zlokalizowanych w Bielsku-Białej, Bytomiu, Chorzowie, Częstochowie, Gliwicach, Jastrzębiu-Zdroju, Katowicach, Lalikach, Mikołowie (2), Rudzie Śląskiej, Wodzisławiu Śląskim, Zabrze i Żorach⁸.

Warsztaty Terapii Zajęciowej

Warsztaty Terapii Zajęciowej to placówki, które stwarzają osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej. Warsztaty oferują wsparcie w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Odbywa się to przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, zmierzających do rozwijania umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także sprawności psychofizycznych oraz umiejętności zawodowych.

Na terenie województwa działa **57** WTZ, z czego 7 w Katowicach i po 2 w Bytomiu, Chorzowie, Gliwicach, Mikołowie, Sosnowcu i Zabrze.

Funkcjonowanie Warsztatów Terapii Zajęciowej (jak również Zakładów Aktywności Zawodowej) określa ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2020 r., poz. 426, z późn. zm.).

Przedsiębiorstwa społeczne

Wymogi wobec podmiotów starających się o status przedsiębiorstwa społecznego zostały określone w „Wytycznych w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia

⁸ Zob. Śląski Urząd Wojewódzki w Katowicach, Wydział Rodziny i Polityki Społecznej: Wykaz zakładów aktywności zawodowej z terenu województwa śląskiego – według stanu na dzień 30.06.2020 r.: <http://www.katowice.uw.gov.pl/wydzial/wydzial-rodziny-i-polityki-spolecznej/wykazy-i-rejestry>
Najmłodszy ZAZ został utworzony w 2018 r. w Chorzowie. Od tego czasu nie powstała żadna nowa placówka tego typu.

społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020”. Ww. wytyczne zawierają opis sposobu weryfikacji statusu przedsiębiorstwa społecznego i obowiązek tworzenia listy tychże podmiotów. Weryfikacji dokonują Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, a w razie wątpliwości Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej⁹. W październiku 2020 r. na liście znalazły się 202 podmioty z województwa śląskiego (tj. o 74 więcej niż rok wcześniej), działające w formie spółek non-profit (80), fundacji (57), spółdzielni socjalnych (47), stowarzyszeń (18), w różnego rodzaju branżach, obejmujących m.in. usługi dla firm, organizacji i administracji publicznej, gastronomię, w tym catering, edukację i kulturę, handel i pozostałe usługi.

Zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej z dnia 22 kwietnia 2020 r. wszystkie statusy przedsiębiorstwa społecznego nadane przed 1.02.2020 r. utrzymują ważność w okresie obowiązywania stanu epidemii.

Szczególną grupę przedsiębiorstw społecznych stanowią **spółdzielnie socjalne**¹⁰. Tworzą je w większości osoby zagrożone marginalizacją ze względu na bezrobocie, niepełnosprawność czy zaburzenia psychiczne, mające trudności ze znalezieniem pracy. Zatrudnienie w spółdzielniach socjalnych jest dla nich szansą na aktywizację społeczną i zawodową, integrację, podniesienie kwalifikacji.

⁹ Lista zweryfikowanych przedsiębiorstw społecznych jest dostępna na stronie: <https://es.rops-katowice.pl/baza-pes/>.

¹⁰ Proces weryfikacji czy spółdzielnia socjalna spełnia warunki przedsiębiorstwa społecznego przebiega inaczej niż w przypadku innych podmiotów ekonomii społecznej. Zob. *Rekomendacje Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczące sporządzenia listy przedsiębiorstw społecznych (PS)*.

Infrastruktura wsparcia sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim

W 2019 roku kontynuowano budowę infrastruktury wsparcia ekonomii społecznej na sześciu wyodrębnionych obszarach terytorialnych województwa śląskiego, tj. południowym (bielskim), zachodnim (rybnickim), północnym (częstochowskim), centralno-zachodnim, centralno-południowym i centralno-wschodnim.

Osoby fizyczne, jak również podmioty ekonomii społecznej czy instytucje zainteresowane rozwojem ekonomii społecznej w regionie, w tym tworzeniem miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, mogą skorzystać ze wsparcia jednego z sześciu Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (zob. Tabela 1.).

Tabela 1. Sieć Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie śląskim.

	Nazwa OWES	Dane kontaktowe lidera OWES	Zasięg terytorialny (powiat/obszar)	
1	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Obszaru Bielskiego Stowarzyszenia Bielskie Centrum Przedsiębiorczości w Bielsku-Białej (Lider), Bielskie Stowarzyszenie Artystyczne „Teatr Grodzki”	43-382 Bielsko-Biała ul. Cieszyńska 367 owes@bcp.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • bielski • cieszyński • żywiecki • m. Bielsko-Biała 	obszar południowy (bielski)
2	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Obszaru Rybnickiego Centrum Rozwoju Inicjatyw Społecznych CRIS (Lider), Miasto Żory – Żorskie Centrum Organizacji Pozarządowych	44-200 Rybnik ul. Rudzka 13C owes@cris.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • raciborski • rybnicki • wodzisławski • m. Jastrzębie Zdrój • m. Rybnik • m. Żory 	obszar zachodni (rybnicki)
3	OWES SWR Stowarzyszenie Współpracy Regionalnej w Katowicach (Lider)	40-008 Katowice ul. Warszawska 28a/2 owes@swr.pl	<ul style="list-style-type: none"> • lubliniecki • tarnogórski • m. Bytom • m. Katowice • m. Piekary Śląskie • m. Ruda Śląska 	obszar centralno-zachodni
4	Regionalny Ośrodek Wspierania Ekonomii Społecznej 2.0 Fundacja Rozwoju Ekonomii Społecznej w Katowicach (Lider), Centrum Społecznego Rozwoju w Mikołowie, Miasto Gliwice/Gliwickie Centrum Organizacji Pozarządowych	43-100 Tychy ul. Barona 30/209 fres@ekonomiaspoleczna.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • bieruńsko-lędziński • gliwicki • mikołowski • pszczyński • m. Gliwice • m. Jaworzno • m. Mysłowice • m. Tychy • m. Zabrze 	obszar centralno-południowy
5	Jurajski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej tworzony przez Agencję Rozwoju Regionalnego w Częstochowie S.A.	42-202 Częstochowa Al. Najświętszej Maryi Panny 24, lok. 3 jowes@jowes.pl	<ul style="list-style-type: none"> • częstochowski • kłobucki • myszkowski • m. Częstochowa 	obszar północny (częstochowski)

6	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Subregionu Centralno-Wschodniego Fundacja Regionalnej Agencji Promocji Zatrudnienia (Lider), Renata Pytlarz-Kowalska ARK Agencja Pracy, Spółdzielnia Socjalna „Kuznia”, „PRO-INWEST” s.c. Andrzej Dobrowolski, Danuta Dobrowolska, Małgorzata Dobrowolska	41-205 Sosnowiec ul. Mazowiecka 5 owes@frapz.org.pl	<ul style="list-style-type: none"> • będziński • zawierciański • m. Chorzów • m. Dąbrowa Górnicza • m. Siemianowice Śl. • m. Sosnowiec • m. Świętochłowice 	obszar centralno-wschodni
---	---	---	---	---------------------------

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Do lipca/sierpnia 2018 r. OWES realizowały projekty w ramach konkursu RPSL.09.03.01-IZ.01-24-013/15 i RPSL.09.03.01-IZ.01-24-044/15 w ramach Osi Priorytetowej IX Włączenie społeczne, Działania 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe RPO WSL 2014-2020¹¹. W ramach przedmiotowych konkursów osiągnięto następujące wskaźniki¹²:

- Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych – **651**.
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – **622**.
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie – **2 854**.
- Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem – **1 399**.

W sierpniu 2018 r. Zarząd Województwa Śląskiego rozstrzygnął konkurs nr RPSL.09.03.01-IZ.01-24-205/17 w ramach Osi Priorytetowej IX Włączenie społeczne Działania 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe RPO WSL 2014-2020.

W ramach przedmiotowego konkursu Instytucja Organizująca Konkurs określiła, że na poziomie powyższego Poddziałania powinny zostać osiągnięte następujące wskaźniki:

a) wskaźniki rezultatu bezpośredniego:

- **Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych** – poziom wskaźnika planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: **1596**.

Obszar	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia
częstocheński	259
bielski	215
rybnicki	171
centralno-południowy	291
centralno-wschodni	343 ¹³
centralno-zachodni	317
w tym OSI	17

¹¹ Zob. „Sektor ekonomii społecznej w województwie śląskim – Raport monitoringowy śródroczny. Rekomendacje dla sektora ekonomii społecznej w 2018 roku”: https://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2019/02/raport_sr_rek_2018.pdf

¹² Dane OWES z województwa śląskiego (stan na koniec realizacji projektu, tj. 31.07./31.08.2018 r.)

¹³ minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia wynosi aktualnie 400

- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) – poziom wskaźnika planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: **1111**.

Obszar	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia
częstochoowski	180
bielski	150
rybnicki	119
centralno-południowy	203
centralno-wschodni	239
centralno-zachodni	220
w tym OSI	13

- Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób wskazanych w definicji przedsiębiorstwa społecznego – poziom wskaźnika planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: **1400**.

Obszar	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia
częstochoowski	227
bielski	189
rybnicki	150
centralno-południowy	255
centralno-wschodni	301 ¹⁴
centralno-zachodni	278

- Liczba organizacji pozarządowych prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą utworzonych w wyniku działalności OWES – poziom wskaźnika planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: **140**.

Obszar	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia
częstochoowski	23
bielski	19
rybnicki	15
centralno-południowy	25
centralno-wschodni	30
centralno-zachodni	28

- Procent wzrostu obrotów przedsiębiorstw społecznych objętych wsparciem – poziom wskaźnika planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: 5% (minimalny odsetek przedsiębiorstw społecznych – 30%).
- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) na obszarach objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju (wskaźnik pomocniczy wyłącznie dla celów monitorowania wsparcia obszarów wiejskich).

¹⁴ minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia wynosi aktualnie 316

- Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych na obszarach objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju (wskaźnik pomocniczy wyłącznie dla celów monitorowania wsparcia obszarów wiejskich).

b) wskaźniki produktu:

- **Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie** - planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: **5534**.

Obszar	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia
częstochoowski	898
bielski	746
rybnicki	592
centralno-południowy	1008
centralno-wschodni	1192
centralno-zachodni w tym OSI	1098 51

- **Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem** - planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: **1399**.

Obszar	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia
częstochoowski	227
bielski	188
rybnicki	150
centralno-południowy	255
centralno-wschodni	301
centralno-zachodni w tym OSI	278 15

- **Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia PES** - planowany do osiągnięcia w ramach konkursu: **72**.

Obszar	Minimalna wartość wskaźnika do osiągnięcia
częstochoowski	12
bielski	12
rybnicki	12
centralno-południowy	12
centralno-wschodni	12
centralno-zachodni	12

Tabela 2. Wskaźniki produktu – wartości osiągnięte przez OWES na koniec października 2019 i 2020 r.

Wskaźniki produktu – wartości osiągnięte przez OWES		OWES – obszar zachodni	OWES – obszar południowy	JOWES – obszar północny	OWES – obszar centralno-wschodni	ROWES – obszar centralno-południowy	OWES – obszar centralno-zachodni	RAZEM
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	10.2019	131	261	231	372	267	129	1391
	10.2020	266	607	377	673	479	384	2786
Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	10.2019	92	94	122	43	164	71	586
	10.2020	134	125	177	89	212	113	850
Liczba grup inicjatywnych, które w wyniku działalności OWES wypracowały założenia co do utworzenia PES	10.2019	12	25	29	14	45	12	137
	10.2020	23	53	39	30	69	31	245
Liczba środowisk, które w wyniku działalności OWES przystąpiły do wspólnej realizacji przedsięwzięcia mającego na celu rozwój ES	10.2019	2	6	9	0	2	3	22
	10.2020	2	12	13	15	7	8	57

Źródło: dane OWES z województwa śląskiego (stan na 31.10.2019 r. oraz 31.10.2020 r.).

dot. aktualnego projektu, tj. realizowanego od 01.08.2018 r.: obszar zachodni, południowy, północny, centralno-zachodni/01.09.2018 r.: obszar centralno-południowy/14.12.2018 r.: obszar centralno-wschodni.

Tabela 3. Wskaźniki rezultatu – wartości osiągnięte przez OWES na koniec października 2019 i 2020 r.

Wskaźniki rezultatu – wartości osiągnięte przez OWES		OWES – obszar zachodni	OWES – obszar południowy	JOWES – obszar północny	OWES – obszar centralno-wschodni	ROWES – obszar centralno-południowy	OWES – obszar centralno-zachodni	RAZEM
Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rach.)	10.2019	nd.	nd.	9	nd.	1	2	12
	10.2020	7	64	32	3	65	28	199
Liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych*	10.2019	33	81	79	93	127	85	498
	10.2020	73	139	117	231	201	192	953
Liczba miejsc pracy utworzonych w wyniku działalności OWES dla osób wskazanych w definicji PS*	10.2019	33	79	79	93	127	85	496
	10.2020	73	129	117	231	201	192	943
Liczba NGO prowadzących działalność odpłatną pożytku publicznego lub działalność gospodarczą, utworzonych w wyniku działalności OWES	10.2019	6	13	8	3	16	10	56
	10.2020	12	29	13	24	35	12	125

Źródło: dane OWES z województwa śląskiego (stan na 31.10.2019 r. oraz 31.10.2020 r.).

dot. aktualnego projektu, tj. realizowanego od 01.08.2018 r.: obszar zachodni, południowy, północny, centralno-zachodni/01.09.2018 r.: obszar centralno-południowy/14.12.2018 r.: obszar centralno-wschodni.

*Miejsca pracy utworzone w PS wykazano na podstawie zawartych umów (dane w tym zakresie nie uwzględniają okresu trwałości miejsc pracy).

W województwie śląskim działalność prowadzą również dwa akredytowane Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej, które nie realizują projektu konkursowego w ramach RPO WSL 2014-2020:

1. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej MOST

OWES MOST powołany został w celu podniesienia potencjału podmiotów sektora ES oraz zwiększenia szans na znalezienie stabilnego zatrudnienia przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym na terenie województwa śląskiego, szczególnie obszaru centralno-wschodniego. Zadania Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej MOST realizowane są w partnerstwie, w skład którego wchodzi:

- a. Stowarzyszenie Wspierania Organizacji Pozarządowych „Most” w Katowicach (Lider);
- b. Miasto Świętochłowice – Centrum Integracji Społecznej (Partner).

2. Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej „Śląski Klaster Ekonomii Społecznej i Solidarnej”

OWES działa głównie w celu wzmocnienia roli sektora ES w aktywnej integracji społecznej i zawodowej mieszkańców województwa śląskiego.

Ośrodek funkcjonuje na terenie województwa śląskiego, w formie konsorcjum, w skład którego wchodzi:

- a. Spółdzielnia Socjalna PIAST (Lider),
- b. Instytut Pracy i Edukacji,
- c. Instytut Rozwoju Rynku Pracy,
- d. Wyższa Szkoła Techniczna w Katowicach,
- e. FAJNA Spółdzielnia Socjalna,
- f. TVS Sp. z o.o.

Siedziba Ośrodka mieści się w Katowicach, przy czym posiada on swoje oddziały w Zawierciu, Gliwicach, Zabrze, Cieszynie.

W 2020 r. podmioty tworzące OWES działały w ramach Klastra Innowacji Społecznych i prowadziły liczne działania promocyjne i edukacyjne w obszarze ekonomii społecznej, m.in.:

- **GoEconomy** – w 2020 roku stworzony został i wdrażany program mentorski dla 16 organizacji pozarządowych dotyczący ekonomizacji i rozwoju instytucjonalnego (projekt jest realizowany przez Instytut Pracy i Edukacji w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich FIO 2020, finansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego),
- **Zielona Stacja – model franczyzy społecznej** – celem projektu jest stworzenie i wdrożenie systemu franczyzy społecznej opartej na franczyzie biznesowej. W ramach projektu (01.05.2020 r. – 30.09.2022 r.) zostanie stworzona sieć Zielonych Stacji oferujących: usługi sprzedaży zdrowej żywności od lokalnych producentów, usługi społecznej asystenta osoby niepełnosprawnej (projekt jest realizowany przez Spółdzielnię Socjalną Piast, współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu

Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój oraz ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej),

- **Śląska młodzież solidarna w działaniu** – celem projektu jest wsparcie młodych ludzi w szczególnie trudnej sytuacji, również tej z niepełnosprawnościami, w zdobywaniu i doskonaleniu umiejętności społecznych ważnych na rynku pracy (projekt jest realizowany przez Spółdzielnię Socjalną Piast, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej).

Ponadto Instytut Pracy i Edukacji był organizatorem konkursu grantowego FIO Śląskie Lokalnie 2020, którego celem jest rozwój młodych organizacji, grup nieformalnych oraz grup samopomocowych z terenu województwa śląskiego. W ramach projektu organizacje mogły pozyskać środki na realizację mikroprojektów społecznych lub na rozwój instytucjonalny (w wysokości od 1000 zł do 5000 zł). W naborze złożono 600 wniosków, z czego 123 zostały skierowane do dofinansowania. Zadania były realizowane w okresie od 01.04.2020 r. do 30.09.2020 r.

Przeciwdziałanie skutkom wystąpienia COVID-19 w sektorze ekonomii społecznej

W związku z epidemią COVID-19, nie chcąc dopuścić, aby wysiłek włożony wcześniej w utworzenie miejsc pracy oraz przygotowanie osób do zatrudnienia został zaprzepaszczony, w województwie śląskim podjęto działania w celu dodatkowego wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. Bazując na:

- Rekomendacjach Ministra Funduszy i Polityki regionalnej dot. wdrożenia w projektach OWES mechanizmu wsparcia PES i PS, poprzez przeprowadzanie przez OWES zakupów od tych podmiotów produktów lub usług związanych z przeciwdziałaniem skutkom wystąpienia COVID-19 z 19 kwietnia 2020 roku,
 - Rekomendacjach Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej dotyczących koordynacji działań wspierających funkcjonowanie instytucji pomocowych i podmiotów ekonomii społecznej w związku z przeciwdziałaniem COVID-19 z 4 maja 2020 roku,
- w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego wprowadzona została możliwość zastosowania mechanizmu wsparcia PES i PS poprzez dokonywanie przez OWES zakupów od tych podmiotów produktów lub usług związanych z przeciwdziałaniem skutkom wystąpienia COVID-19. Instytucja Zarządzająca przekazała dodatkowe środki na ten cel z Europejskiego Funduszu Społecznego wszystkim 6 OWES-om realizującym projekty – łącznie 4,1 mln zł.

Do monitoringu RPO wprowadzono dwa dodatkowe wskaźniki:

- liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19,
- wartość wydatków kwalifikowanych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19.

W maju 2020 r. opracowano *Zasady współpracy Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej z Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej Województwa Śląskiego i Instytucją Zarządzającą RPO WSL w zakresie koordynacji działań wspierających funkcjonowanie instytucji pomocowych i podmiotów ekonomii społecznej w związku przeciwdziałaniem COVID-19 w województwie śląskim*. Celem tych działań jest dokonywanie zakupów służących przeciwdziałaniu skutkom COVID-19, przy równoczesnym wsparciu PES/PS z województwa śląskiego poprzez zapewnienie dodatkowych zleceń. OWES-y w ramach projektów mogą dokonywać zakupów w PES/PS, dotkniętych skutkami wystąpienia COVID-19 w celu zapewnienia tym podmiotom zamówień oraz umożliwienia dalszego funkcjonowania. Zakupy zgodnie z rekomendacjami MRPiPS mogą obejmować m. in. środki higieniczne i ochrony osobistej, usługi cateringowe, usługi społeczne świadczone w społeczności lokalnej, organizację i wynajem miejsc kwarantanny, usługi czyszczenia i odkażania. Produkty i usługi są przekazywane nieodpłatnie do instytucji pomocowych lub innych instytucji realizujących usługi społeczne.

Według stanu na koniec października 2020 r. w zakresie działań związanych z pandemią COVID-19 osiągnięto następujące poziomy wskaźników:

Tabela 4. Wskaźniki COVID-19 – wartości osiągnięte przez OWES na koniec października 2020 r.

Wskaźniki COVID-19 – wartości osiągnięte przez OWES	OWES – obszar zachodni	OWES – obszar południowy	JOWES – obszar północny	OWES – obszar centralno-wschodni	ROWES – obszar centralno-południowy	OWES – obszar centralno-zachodni	RAZEM
Liczba podmiotów objętych wsparciem w zakresie zwalczania lub przeciwdziałania skutkom pandemii COVID-19	26	11	133	12	36	31	249
Liczba PES/PS, od których dokonano zakupów	4	4	15	4	9	16	52
Wartość wydatków kwalifikowanych przeznaczonych na działania związane z pandemią COVID-19 (w zł)	193 862,67	223 887,60	542 039,39	303 168,17	348 982,34	455 142,03	2 067 083,20

Dodatkowo ROPS w ramach realizowanego projektu „Współpraca się opłaca – koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim” dokonał przesunięcia części niewykorzystanych środków na zakup środków ochrony osobistej od PES w celu nieodpłatnego przekazania ich do instytucji pomocowych i świadczących usługi społeczne. Do realizacji zamówienia zostało wybrane konsorcjum składające się z 3 PES, które wykonało 1000 kompletów pakietów ochronnych zawierających: kombinezon ochronny z kapturem, zestaw rękawic ochronnych, ochraniaczy na buty oraz maseczki na twarz.

Sprawozdanie z wykonania rekomendacji dotyczących rozwoju sektora ekonomii społecznej w regionie

W II połowie 2019 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Województwa Śląskiego wypracował pakiet rekomendacji dotyczących rozwoju ekonomii społecznej w regionie. Został on opublikowany w raporcie pn. [Sektor ekonomii społecznej w województwie śląskim – Raport monitoringowy śródroczny. Rekomendacje dla sektora ekonomii społecznej w 2019 roku](#). Rekomendacje odnoszą się do wzmocnienia lokalnej i regionalnej współpracy instytucjonalnej na rzecz rozszerzenia oferty usług społecznych, stworzenia spójnego i odpowiadającego na potrzeby regionu systemu wsparcia procesów reintegracji społeczno-zawodowej, promocji zatrudnienia wspieranego, kontynuacji działań podejmowanych przez OWES w celu profesjonalizacji i rozwoju świadczonych usług wsparcia, zwiększania rozpoznawalności marek produktów ekonomii społecznej w regionie, a także zwiększania świadomości młodzieży o ekonomii społecznej i solidarnej.

Ich wdrażanie rozpoczęto w 2020 roku, we współpracy z kluczowymi interesariuszami „Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020”. Poniżej przedstawiono poszczególne rekomendacje wraz z opisem podjętych działań i osiągniętych rezultatów.

Rekomendacja I

Wzmocnienie lokalnej i regionalnej współpracy instytucjonalnej na rzecz rozszerzenia oferty usług społecznych

Wskaźnik 1: 1 regionalna konferencja upowszechniająca model centrum usług społecznych (CUS)

Stopień realizacji wskaźnika 1: 100%

7 lutego 2020 r. na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach odbyła się regionalna konferencja upowszechniająca model Centrum Usług Społecznych (CUS). Spotkanie miało na celu przybliżenie i wyjaśnienie założeń *ustawy z dnia 19 lipca 2020 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych (Dz.U. z 2019, poz. 1818)* przedstawicielom władz śląskich gmin oraz kadry kierowniczej ośrodków pomocy społecznej.

Centrum Usług Społecznych to inicjatywa Prezydenta RP, która ma ułatwić gminom świadczenie usług społecznych dostosowanych do potrzeb lokalnych społeczności. 1 stycznia 2020 r. weszła w życie *ustawa o realizowaniu usług społecznych przez CUS*, która umożliwia kierowanie wsparcia do wszystkich mieszkańców gmin, w tym do grup o szczególnych potrzebach, na przykład osób z niepełnosprawnościami, starszych czy rodzin wielodzietnych.

Ustawa ta określa:

- zasady przyjmowania przez gminę programów usług społecznych;

- zasady tworzenia, zadania, organizację oraz zasady działania centrum usług społecznych;
- zasady realizowania programów usług społecznych przez centrum.

Ustawa szczegółowo reguluje strukturę organizacyjną centrum usług społecznych, co ma zapewnić właściwą realizację usług społecznych przekazywanych przez gminę do CUS. W jej świetle zadania centrum obejmują w szczególności:

- 1) zaspokajanie potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych przekazanych do realizacji centrum, w tym określonych w programie usług społecznych;
- 2) prowadzenie rozeznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych;
- 3) opracowywanie diagnozy potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych;
- 4) realizowanie programu usług społecznych, w tym kwalifikowanie osób zainteresowanych do korzystania z usług społecznych określonych w programie usług społecznych oraz opracowywanie i monitorowanie realizacji indywidualnych planów usług społecznych;
- 5) realizowanie innych niż usługi społeczne zadań przekazanych do realizacji centrum;
- 6) podejmowanie działań na rzecz integracji i wspierania rozwoju wspólnoty samorządowej z wykorzystaniem potencjału tej wspólnoty, w tym organizowanie działań samopomocowych, wolontaryjnych i sąsiedzkich stanowiących uzupełnienie usług społecznych;
- 7) opracowywanie standardów jakości usług społecznych określonych w programie usług społecznych, w przypadku braku określenia tych standardów w obowiązujących przepisach, oraz ich wdrażanie;
- 8) podejmowanie działań na rzecz rozwoju i koordynacji usług społecznych, w tym przez nawiązywanie współpracy m.in. z organami administracji publicznej i organizacjami pozarządowymi
- 9) gromadzenie, aktualizowanie i udostępnianie informacji o usługach społecznych realizowanych na obszarze gminy tworzącej centrum oraz gminy będącej stroną porozumienia.

Wskaźnik 2: min. 2 lokalne modele rozwoju i integracji usług społecznych użyteczności publicznej przy wykorzystaniu CUS

Stopień realizacji wskaźnika 2: 100%

W 2020 roku na terenie województwa śląskiego powstały dwa Centra Usług Społecznych:

- Centrum Usług Społecznych w Łaziskach Górnych, ul. Wszyńskiego 8, 43-173 Łaziska Górne,
- Centrum Usług Społecznych powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego, ul. Lędzińskiej 24, 43-143 Lędziny.

Rekomendacja II

Stworzenie spójnego, odpowiadającego na potrzeby regionu, systemu wsparcia reintegracji społeczno-zawodowej.

Wskaźnik 1: diagnoza potrzeb podmiotów reintegracyjnych

Stopień realizacji wskaźnika 1: 100%

Wstępna diagnoza potrzeb podmiotów reintegracyjnych ujawniła brak spójnego, odpowiadającego na potrzeby regionu systemu wsparcia procesów reintegracyjnych.

W 2020 r. ROPS opracował założenia dotyczące sieciowania podmiotów reintegracyjnych z województwa śląskiego, w tym diagnozę potrzeb podmiotów reintegracyjnych na podstawie wniosków ze spotkania doradczego w ramach projektu „Spójna integracja regionalna ekonomii społecznej”, które odbyło się w grudniu 2019 r.

Zidentyfikowano następujące potrzeby PR, które mogłyby zostać zrealizowane przy pomocy regionalnej sieci:

- usprawnienie wymiany informacji na poziomie podmiotów reintegracyjnych danego typu, pomiędzy różnymi podmiotami reintegracyjnymi, jak i podmiotami reintegracyjnymi i innymi instytucjami sektora ekonomii społecznej;
- udrożnienie przepływu uczestników pomiędzy WTZ a ZAZ (opracowywanie efektywnych ścieżek reintegracji, umożliwiających płynne przejście uczestników PR do zatrudnienia w podmiotach ekonomii społecznej);
- wzmocnienie roli i oddziaływania reprezentantów środowiska podmiotów reintegracyjnych na poziomie regionalnym i ogólnopolskim;
- stworzenie wspólnego i skoordynowanego na poziomie regionalnym systemu wsparcia kadry podmiotów reintegracyjnych, dostosowanego do potrzeb PR (np. w formie indywidualnie dobranego wsparcia szkoleniowego, motywacyjnego, superwizyjnego);
- przełamywanie stereotypu niepełnosprawności.

Sieciowanie mogłoby zostać wsparte organizacją przez ROPS cyklicznych konwentów/kongresów podmiotów reintegracyjnych (w tym warsztatów, dyskusji, paneli eksperckich), konferencji dla członków sieci poświęconym tematyce reintegracji, konkursów adresowanych do PES, w których przyznawane byłyby wyróżnienia, nagrody i tytuły laureatów w kategorii podmiotów reintegracyjnych, forów międzysektorowych, kampanii informacyjnych promujących i upowszechniających wiedzę o podmiotach reintegracyjnych.

Założenia sieci, jak i szczegółowe potrzeby PR planuje się poddać konsultacjom z przedstawicielami Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych oraz w razie możliwości przedyskutować podczas Konwentu podmiotów reintegracyjnych w 2021 roku. Konieczne jest opracowanie planu działania sieci (wizji, celów, form i obszarów działań), w tym m.in. określenie częstotliwość i formy kontaktu między członkami sieci, rodzaju mniejszych inicjatyw podejmowanych przez członków sieci oddolnie, z założeniem równoczesnego rozwoju i wspierania sieci „branżowych” (CIS, KIS, ZAZ, WTZ).

Wskaźnik 2: regionalne spotkanie podmiotów reintegracyjnych (CIS, KIS, ZAZ, WTZ)

Stopień realizacji wskaźnika 2: 0%

W związku z obowiązującym stanem epidemii w 2020 roku nie odbyło się regionalne spotkanie podmiotów reintegracyjnych. Wybory do Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych odbyły się w trybie korespondencyjnym (zgodnie z pkt. IV.6 Regulaminu wyborów) w dniach 19-23 czerwca 2020 r. Oddanie głosu było możliwe jedynie poprzez przesłanie drogą elektroniczną na wskazany w informacji adres e-mail skanu wypełnionego formularza zgłoszeniowego. Rada spotkała się w 17 lipca 2020 r. i dyskutowała nt. realizacji zaplanowanych w 2020 r. działań dla podmiotów reintegracyjnych w warunkach trwającej epidemii COVID-19, w tym organizacji 2-dniowego wyjazdowego konwentu, spotkania poświęconego zapisom ustawy o zatrudnieniu socjalnym, przeznaczonego dla przedstawicieli CIS, które pierwotnie miało się odbyć w marcu 2020 r., jednak z powodu wprowadzenia w Polsce stanu zagrożenia epidemicznego zostało odwołane, kampanii informacyjnej dla rodziców/opiekunów osób niepełnosprawnych. Ze względu na obostrzenia wprowadzane przez Rząd RP w związku z rozwojem epidemii wirusa Sars-CoV-2, realizację powyższych działań zawieszono.

Rekomendacja III

Promocja zatrudnienia wspieranego

Wskaźnik 1: 1 akcja promująca zatrudnienie osób z niepełnosprawnością intelektualną

Stopień realizacji wskaźnika 1: 0%

W 2020 r. ROPS planował włączyć się w promocję zatrudnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną. Jednak w związku z sytuacją epidemiologiczną działania w tym zakresie nie zostały podjęte.

Rekomendacja IV

Kontynuacja działań podejmowanych w OWES w celu profesjonalizacji i rozwoju świadczonych usług wsparcia.

Wskaźnik 1: ewaluacja zewnętrzna OWES

Stopień realizacji wskaźnika: 100%

Nadrzędnym celem działania Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej jest realizacja wysokiej jakości usług na rzecz podmiotów ekonomii społecznej. Zgodnie ze *Standardami Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej* (wersja obowiązująca od 7 listopada 2019 r.) każdy OWES posiada system monitorowania i oceny, pozwalający na ocenę jakości realizowanych usług i efektów działania OWES pod kątem osiągnięcia wyznaczonych celów i trwałości PES. Ponadto OWES poddaje się ewaluacji swojej działalności w przypadku zlecenia jej przez ROPS.

Ewaluacja zewnętrzna została zlecona przez ROPS 15 listopada 2019 r. firmie zewnętrznej wyłonionej w drodze zapytania ofertowego. Jej celem była ocena wpływu wsparcia OWES i ROPS świadczonych w okresie od 01.08.2018 r. do 31.08.2019 r., w szczególności realizowanego w ramach priorytetu inwestycyjnego 9v (*Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia*) na trwałość i jakość tworzonych miejsc pracy oraz integrację społeczno-zawodową odbiorców wsparcia, jak również komplementarności działań OWES z innymi podmiotami koordynującymi regionalny sektor ES, w tym ROPS. Założeniem badania było dostarczenie informacji niezbędnych do koordynacji działań na rzecz ES w województwie śląskim, m.in. w zakresie kształtowania regionalnej polityki ekonomii społecznej, wyznaczania jej nowych kierunków rozwoju/działania i sieciowania OWES, a także analiza skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności, trwałości i jakości wsparcia oferowanego przez OWES.

W okresie 15.11.2019-11.12.2019 r. zrealizowano I etap badania, obejmujący analizę desk research oraz opracowanie raportu obejmującego główne wnioski z analizy danych zastanych i szczegółową koncepcję metodologiczną. Następnie przystąpiono do II etapu, który obejmował realizację badania z wykorzystaniem technik ilościowych i jakościowych, połączoną z agregacją i analizą uzyskanych danych, opracowanie raportu z badania i prezentacji multimedialnej. Realizacja usługi zakończyła się 23.03.2020 r. Badanie ewaluacyjne pokazało, że działania OWES na rzecz rozwoju ekonomii społecznej podejmowane na terenie województwa śląskiego są trafne i użyteczne. Ich zakres jest zbieżny ze „Standardami usług i działania OWES”. Formy wsparcia oferowane przez OWES zostały wysoko ocenione przez korzystających z nich przedstawicieli PES/PS, zarówno jeśli chodzi o rodzaje wsparcia, jak i jego poszczególne aspekty. Nieco niżej jakość świadczonych przez OWES-y usług ocenili przedstawiciele JST, ale należy podkreślić, że znaczny odsetek tej grupy badawczej wskazywał na brak wiedzy w tym zakresie, wynikający z braku doświadczenia we współpracy z OWES. O wysokiej jakości wsparcia świadczanego przez OWES-y najlepiej świadczy fakt, że zdecydowana większość (96,7%) PES i PS wyraża zainteresowanie ponownym aplikowaniem o wsparcie¹⁵.

Wskaźnik 2: pakiet rekomendacji dot. wzmocnienia systemu wsparcia ES

Stopień realizacji wskaźnika: 100%

Pakiet rekomendacji został wypracowany na podstawie wyników badania ewaluacyjnego na temat systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie śląskim, realizowanego od 01.08.2018 r. do 31.08.2019 r.¹⁶. Stanowi on część raportu z badania wraz z zestawem wniosków i rekomendacji dotyczących regionalnej polityki rozwoju sektora ES, w tym w zakresie bieżących i przyszłych działań OWES i ROPS. Jego opracowanie poprzedzały liczne czynności mające na celu zebranie kompleksowych danych i opinii w tym zakresie, tj.:

¹⁵ Zob. raport pt. „Badanie ewaluacyjne na temat systemu wsparcia ekonomii społecznej w województwie śląskim, realizowanego od 01.08.2018 r. do 31.08.2019 r.”, ASM Centrum Badań i Analiz Rynku, Luty 2020 r.: [L=https://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2020/06/Raport-ko%C5%84cowy-z-badania__do-publikacji.pdf](https://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2020/06/Raport-ko%C5%84cowy-z-badania__do-publikacji.pdf)

¹⁶ Tamże.

- warsztat z przedstawicielami OWES w celu odtworzenia teorii programu,
- indywidualne bezpośrednie wywiady pogłębione (IDI) z kluczowymi interesariuszami na poziomie regionalnym np. przedstawicielami ROPS, OWES, IZ RPO WSL,
- badanie ankietowe (CAWI) z przedstawicielami PES, PS i JST,
- indywidualne bezpośrednie wywiady pogłębione (IDI) z przedstawicielami JST (pełnomocnicy ds. NGO), PUP, OPS i in.,
- badanie tajemniczego klienta (Mystery Client) w OWES,
- wywiady telefoniczne (CATI) z przedstawicielami PES i PS będącymi klientami OWES,
- wywiad grupowy (FGI) z kadrą i pracownikami PES i PS będącymi odbiorcami wsparcia,
- analiza SWOT dotycząca systemu wsparcia ES w województwie,
- analiza porównawcza działalności poszczególnych OWES,
- dwa warsztaty rekomendacyjne:
 - jeden dla przedstawicieli ROPS, IZ, RKRES,
 - jeden dla przedstawicieli wszystkich 8 OWES.

Badanie ewaluacyjne ukazało, iż w przypadku przedstawicieli JST występują braki w wiedzy na temat zakresu działalności OWES, a sama współpraca pomiędzy oboma typami instytucji nie jest na satysfakcjonującym poziomie, co więcej znaczna część przedstawicieli samorządu lokalnego nie dostrzega potrzeby takiej współpracy. Samorządy realizując zadania z obszaru ES ograniczają się głównie do wprowadzania zapisów do dokumentów strategicznych. W związku z tym zarekomendowano:

- zwiększenie nacisku na działania informacyjno-promocyjne skierowane do JST mające na celu szerzenie idei ekonomii społecznej, opierające się na prezentacji korzyści ze wspierania PES i PS, odnoszące się do przykładów dobrych praktyk w tym zakresie,
 - zwiększenie efektywności realizacji działań samorządów na rzecz ekonomii społecznej, które nie będą ograniczały się tylko i wyłącznie do zapisów w dokumentach strategicznych.
- Jeśli chodzi o działania OWES, zalecono ich kontynuację w obecnym kształcie, ale także aktualizowanie i poszerzanie wiedzy ekspertów OWES zwłaszcza w kontekście zmieniających się przepisów i oczekiwań odbiorców wsparcia.

Rekomendacja V

Zwiększanie rozpoznawalności marek produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej w regionie.

Wskaźnik 1: 10 certyfikowanych PES w województwie śląskim w 2020 roku

Stopień realizacji wskaźnika 1: 60%

Mając na uwadze potrzebę wspierania promocji produktów i usług PES w regionie, w 2020 roku informowano PES i PS o możliwości ubiegania się o Znak Promocyjny Ekonomii Społecznej „Zakup Prospołeczny”¹⁷.

¹⁷ Zob. Zakup Prospołeczny teraz również w województwie śląskim: <http://es.rops-katowice.pl/zakup-prospoleczny-teraz-rowniez-w-wojewodztwie-slaskim/>.

Znak „Zakup Prospołeczny” daje klientom szansę identyfikowania produktów i usług ekonomii społecznej, a tym samym dokonywania ważnych społecznych działań – takie prospołeczne zakupy pozwalają przy okazji codziennych wydatków podejmować decyzje na rzecz ludzi potrzebujących, walczących o swoją samodzielność życiową i zawodową. Z drugiej strony certyfikowane podmioty ekonomii społecznej muszą dbać o jakość i konkurencyjność. Posiadanie Znak wyróżnia wybrane jednostki spośród podmiotów ekonomii społecznej działających na danym terenie. Przyznanie Znak to wynik dbałości o stałe umocnienie rangi i wizerunku podmiotów ekonomii społecznej jako symbolu usług i produktów o najwyższej jakości, wykonanych w połączeniu z wyjątkową dbałością o wykorzystanie potencjału społecznego. Certyfikacja efektywnie wspomaga działania prowadzone przez odznaczone podmioty ekonomii społecznej w zakresie marketingu i public relations.

W 2020 r. Znak Promocyjny Ekonomii Społecznej „Zakup Prospołeczny” posiadało 6 podmiotów działających w obszarze ekonomii społecznej, tj.:

1. **Zakład Aktywności Zawodowej – Zakład Usług Pralniczych w Wodzisławiu Śląskim** (certyfikowane zostały usługi pralnicze).
2. **Spółdzielnia Socjalna „Jasne, że bus” z Częstochowy** (certyfikowana została usługa transportowa osób niepełnosprawnych).
3. **Fundacja „Cała Naprzód” z Gliwic** (certyfikowana została Niedzielna Liga Futsalu).
4. **Fundacja Wielki Człowiek z Katowic** (certyfikowane zostały publikacje książkowe i płyty DVD).
5. **Zakład Aktywności Zawodowej z Mikołowa – Borowej Wsi** (certyfikowano sprzedaż wyrobów własnych – mleka i warzyw).
6. **Zakład Aktywności Zawodowej „GRILL” z Mikołowa – Borowej Wsi** (certyfikowano usługę pralniczą, usługi gastronomiczne – catering i sprzedaż posiłków, sprzedaż wyrobów garmazeryjnych, tj. pasztet, chleb, sałatki).

Wskaźnik 2: 1 targi ekonomii społecznej:

Stopień realizacji wskaźnika 2: 0%

W związku z obowiązującym stanem epidemii w 2020 roku nie odbyły się regionalne targi ekonomii społecznej na katowickim rynku. W sytuacji zagrożenia epidemiologicznego alternatywę dla tradycyjnych targów stanowić mogły targi online. 1 grudnia z inicjatywy Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Bielsku-Białej odbył się jarmark świąteczny w formie on-line z udziałem lokalnych przedsiębiorstw społecznych. Podczas jarmarku zostały zaprezentowane pomysły na prezenty, ozdoby i przysmaki świąteczne wytworzone na terenie subregionu południowego województwa śląskiego, m.in. unikatowe plakaty Bielska-Białej, upominki, lokalne sery, vouchery na zajęcia artystyczne czy też usługi rehabilitacyjne.

W trakcie spotkania zaprezentowało się 13 przedsiębiorstw społecznych. Jarmark stanowił okazję by poznać ich działalność i wesprzeć poprzez zakupy lokalnie odpowiedzialne. Wydarzenie odbyło się na żywo – w jego trakcie można było dokonać bezpośredniego

zakupu produktów i usług (były one możliwe również po zakończeniu transmisji, poprzez bezpośredni kontakt z przedsiębiorcami)¹⁸.

Wskaźnik 3: badanie rozpoznawalności marki Śląskiej ekonomii społecznej

Stopień realizacji wskaźnika 3: 100%

W okresie od 08.07.2020 do 06.10.2020 r. zewnętrzna firma badawcza zrealizowała na zlecenie ROPS badanie rozpoznawalności marki „Śląska ekonomia społeczna – współpraca się opłaca”, będące jednym z elementów monitorujących skuteczność działań promocyjnych, informacyjnych i edukacyjnych na temat ekonomii społecznej prowadzonych w województwie śląskim¹⁹. Działania te są realizowane zgodnie z założeniami *Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020*.

W jego świetle wiedza badanych na temat ekonomii społecznej jest zróżnicowana w zależności od reprezentowanej instytucji. Pojęcie „ekonomii społecznej” jest powszechnie znane (98,1%). Badani „wypełniają” je jednak różną treścią tworząc definicje wynikające głównie z własnych doświadczeń związanych z ekonomią społeczną. Samoocena dokonana przez badanych potwierdziła, że swoją wiedzę w zakresie ekonomii społecznej wyżej oceniają przedstawiciele OWES i PES niż pozostałych instytucji (w tym JST). Wykorzystując skalę szkolną (1-5) należy ocenić, że przedstawiciele OWES i PES wystawiają sobie głównie oceny dobre i bardzo dobre, a przedstawiciele pozostałych badanych instytucji głównie oceny dostateczne i dopuszczające.

Biorąc pod uwagę markę „Śląska ekonomia społeczna – współpraca się opłaca”, badania wykazały, że obydwa elementy identyfikujące śląską ekonomię społeczną są postrzegane pozytywnie – logo zostało tak ocenione przez 96,5%, a hasło promocyjne przez 88% badanych. Świadomość marki kształtuje się natomiast na średnim poziomie – rozpoznaje ją ok. ¼ osób ankietowanych.

Zwiększenie rozpoznawalności ekonomii społecznej w świadomości społecznej i zbudowanie jej pozytywnego wizerunku jest kluczowe dla wzmacniania popytu na produkty i usługi oferowane przez podmioty ekonomii społecznej i solidarnej. W dokumencie dotyczącym rozwoju ES po 2020 r., przygotowanym przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej, wskazano, że w dalszym ciągu problemem ekonomii społecznej jest jej niedostateczna rozpoznawalność. Wiele osób indywidualnych, instytucji publicznych, przedsiębiorstw nie wie o istnieniu podmiotów realizujących cele społeczne przy wykorzystaniu działalności ekonomicznej, zwłaszcza przy tak dużej różnorodności form prawnych i profili działalności²⁰. Dlatego też tak ważne jest stworzenie i rozwój marki ES w wymiarze krajowym i/lub regionalnym (za co, w województwie śląskim, odpowiada właśnie ROPS w Katowicach).

¹⁸ Zob. Jarmark świąteczny OWES, <http://owes.bcp.org.pl/jarmark-swiateczny-owes> [dostęp: 23.12.2020 r.].

¹⁹ Zob. Raport końcowy Badania rozpoznawalności marki „Śląska ekonomia społeczna – współpraca się opłaca” w województwie śląskim: https://es.rops-katowice.pl/wp-content/uploads/2020/11/Raport-koncowy_marka-ES.pdf [dostęp: 23.12.2020 r.].

²⁰ EKONOMIA SPOŁECZNA W POLSCE W NOWEJ PERSPEKTYWIE FINANSOWEJ 2020+ WNIOSKI I REKOMENDOWANE ROZWIĄZANIA, Projekt do dalszej dyskusji rekomendowany jednogłośnie przez Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej – w dniu 18 czerwca 2019;

https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/download/files/EKONOMIA_SPOLECZNA/ES_2021-2027.pdf [dostęp 25.09.2020r.].

Rekomendacja VI

Zwiększanie świadomości młodzieży o ekonomii społecznej i solidarnej

Wskaźnik 1: cykl edukacyjny z zakresu ekonomii społecznej (w min. 10 szkołach)

Stopień realizacji wskaźnika 1: 60%

W 2020 roku kontynuowano działania mające zwiększyć świadomość młodych ludzi w zakresie korzyści, jakie daje sektor społeczny (m.in. tworząc wartościowe miejsca pracy). Konsekwentnie wprowadzano tematykę ekonomii społecznej do szkół, organizując cykl edukacyjny z wykorzystaniem konspektu lekcji pn. „Poznaj przedsiębiorstwo społeczne – społeczno-ekonomiczna TIK-owa gra terenowa”, nagrodzonego w konkursie na „Najlepszy konspekt lekcji o ekonomii społecznej w województwie śląskim”, zorganizowanym przez ROPS w 2013 r.

W 2020 r. do udziału w cyklu edukacyjnym zgłosiło się 20 szkół, jednak w związku z sytuacją epidemiologiczną i przejściem uczniów na naukę zdalną, zajęcia odbyły się w 6 szkołach. W samych szkołach i na uczelniach dystrybuowano grę „Ekonomia Społeczna” oraz folder „Ekonomia społeczna – a co to takiego?”.

W 2020 r. w województwie śląskim rozwijała się sieć Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, obejmująca 6 podmiotów, do których zaliczają się wyodrębnione organizacyjnie i rachunkowo jednostki podmiotów lub partnerstwa/konsorcja podmiotów, realizujących usługi wsparcia ekonomii społecznej, niedziałające dla osiągnięcia zysku lub przeznaczające zysk na działania OWES.

Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej w województwie śląskim kontynuowały realizację projektów w ramach konkursu nr RPSL.09.03.01-IZ.01-24-205/17 w ramach Osi Priorytetowej IX Włączenie społeczne, Działania 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie, Poddziałania 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe RPO WSL 2014-2020, co umożliwiło dalszy rozwój infrastruktury wsparcia ekonomii społecznej na 6 wyróżnionych obszarach województwa. W ramach projektów wsparciem zostało objętych na koniec października 2020 r. **850** PES i powstało **953** miejsca pracy.

W okresie 2015-2018, w ramach konkursów RPSL.09.03.01-IZ.01-24-013/15 i RPSL.09.03.01-IZ.01-24-044/15, Poddziałanie 9.3.1 Wsparcie sektora ekonomii społecznej – projekty konkursowe RPO WSL 2014-2020, OWES działające na 6 wyodrębnionych terytorialnie obszarach objęty wsparciem **1 399** podmiotów ekonomii społecznej i przyczyniły się do utworzenia **651** miejsc pracy (wg stanu na 31.07./31.08.2018 r.).

W regionie aktywną działalność prowadzi 101,0 tys. rejestrowych organizacji non-profit. W sferze ekonomii społecznej funkcjonuje **150** podmiotów reintegracyjnych, w tym: 29 Centrów Integracji Społecznej, 50 Klubów Integracji Społecznej, 14 Zakładów Aktywności Zawodowej, 57 Warsztatów Terapii Zajęciowej.

Założone na 2020 rok rekomendacje zostały wdrożone na poziomie **65,45%**²¹. Wynika to z mniejszej niż zakładano liczby podmiotów ekonomii społecznej certyfikowanych Znakiem Promocyjnym Ekonomii Społecznej „Zakup Prospołeczny” oraz sytuacji epidemiologicznej w Polsce, która uniemożliwiła przeprowadzenie wielu zaplanowanych inicjatyw.

Tabela 4. Rekomendacje dotyczące rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim – stopień wdrożenia poszczególnych wskaźników.

Rekomendacja I

Wzmocnienie lokalnej i regionalnej współpracy instytucjonalnej na rzecz rozszerzenia oferty usług społecznych

Wskaźnik 1: 1 regionalna konferencja upowszechniająca model centrum usług społecznych (CUS)

Wskaźnik 2: min. 2 lokalne modele rozwoju i integracji usług społecznych użyteczności publicznej przy wykorzystaniu CUS

Stopień realizacji wskaźnika 1: 100%

Stopień realizacji wskaźnika 2: 100%

7 lutego 2020 r. na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach odbyła się regionalna konferencja upowszechniająca model Centrum Usług Społecznych.

W 2020 roku na terenie województwa śląskiego powstały 2 Centra Usług Społecznych: CUS w Łaziskach Górnych i CUS powiatu Bieruńsko-Lędzińskiego w Lędzinach.

Rekomendacja II

Stworzenie spójnego, odpowiadającego na potrzeby regionu, systemu wsparcia reintegracji społeczno-zawodowej.

Wskaźnik 1: diagnoza potrzeb podmiotów reintegracyjnych

Wskaźnik 2: regionalne spotkanie podmiotów reintegracyjnych (CIS, KIS, ZAZ, W TZ)

Stopień realizacji wskaźnika 1: 100%

Stopień realizacji wskaźnika 2: 0%

W 2020 r. ROPS opracował założenia dotyczące sieciowania podmiotów reintegracyjnych z województwa śląskiego, w tym diagnozę potrzeb podmiotów reintegracyjnych. Dokument powstał na podstawie wniosków ze spotkania doradczego w ramach projektu „Spójna integracja regionalna ekonomii społecznej”, które odbyło się w grudniu 2019 r.

W związku z obowiązującym stanem epidemii w 2020 roku nie odbyło się regionalne spotkanie podmiotów reintegracyjnych.

Rekomendacja III

Promocja zatrudnienia wspieranego

Wskaźnik 1: 1 akcja promująca zatrudnienie osób z niepełnosprawnością intelektualną

Stopień realizacji wskaźnika 1: 0%

W związku z obowiązującym stanem epidemii w 2020 roku nie odbyła się akcja promująca zatrudnienie osób z niepełnosprawnością intelektualną.

²¹ Wartość średnia obliczona na podstawie stopnia realizacji poszczególnych wskaźników.

Rekomendacja IV

Kontynuacja działań podejmowanych w OWES w celu profesjonalizacji i rozwoju świadczonych usług wsparcia.

Wskaźnik 1: ewaluacja zewnętrzna OWES

Wskaźnik 2: pakiet rekomendacji dot. wzmocnienia systemu wsparcia ES

Stopień realizacji wskaźnika 1: 100%

Stopień realizacji wskaźnika 2: 100%

Od 15.11.2019 r. do 23.03.2020 r. firma zewnętrzna przeprowadziła ewaluację zewnętrzną, której celem była ocena wpływu wsparcia OWES i ROPS świadczonego w okresie od 01.08.2018 r. do 31.08.2019 r. na trwałość i jakość tworzonych miejsc pracy oraz integrację społeczno-zawodową odbiorców wsparcia, jak również komplementarności działań OWES z innymi podmiotami koordynującymi regionalny sektor ES, w tym ROPS. Badanie dostarczyło informacji niezbędnych do koordynacji działań na rzecz ES w województwie śląskim, m.in. w zakresie kształtowania regionalnej polityki ekonomii społecznej, wyznaczania jej nowych kierunków rozwoju/działania i sieciowania OWES, a także umożliwiło analizę skuteczności, efektywności, użyteczności, trafności, trwałości i jakości wsparcia oferowanego przez OWES.

Rekomendacja V

Zwiększanie rozpoznawalności marek produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej w regionie.

Wskaźnik 1: 10 certyfikowanych PES w województwie śląskim w 2020 roku

Wskaźnik 2: 1 targi ekonomii społecznej

Wskaźnik 3: badanie rozpoznawalności marki Śląskiej ekonomii społecznej

Stopień realizacji wskaźnika 1: 60%

Stopień realizacji wskaźnika 2: 0%

Stopień realizacji wskaźnika 3: 100%

W 2020 r. Znak Promocyjny Ekonomii Społecznej „Zakup Prospołeczny” posiadało 6 podmiotów działających w obszarze ekonomii społecznej, tj.:

1. **Zakład Aktywności Zawodowej – Zakład Usług Pralniczych w Wodzisławiu Śląskim** (certyfikowane zostały usługi pralnicze).
2. **Spółdzielnia Socjalna „Jasne, że bus” z Częstochowy** (certyfikowana została usługa transportowa osób niepełnosprawnych).
3. **Fundacja „Cała Naprzód” z Gliwic** (certyfikowana została Niedzielna Liga Futsalu).
4. **Fundacja Wielki Człowiek z Katowic** (certyfikowane zostały publikacje książkowe i płyty DVD).
5. **Zakład Aktywności Zawodowej z Mikołowa – Borowej Wsi** (certyfikowano sprzedaż wyrobów własnych – mleka i warzyw).
6. **Zakład Aktywności Zawodowej „GRILL” z Mikołowa – Borowej Wsi** (certyfikowano usługę pralniczą, usługi gastronomiczne – catering i sprzedaż posiłków, sprzedaż wyrobów garmazeryjnych, tj. pasztet, chleb, sałatki).

W 2020 roku nie odbyły się targi ekonomii społecznej na katowickim rynku. W związku z sytuacją epidemiologiczną OWES obszaru bielskiego zorganizował jarmark świąteczny w formie on-line z udziałem lokalnych przedsiębiorstw społecznych.

W okresie od 08.07.2020 do 06.10.2020 r. przeprowadzono badanie rozpoznawalności marki „Śląska ekonomia społeczna – współpraca się opłaca”, będące jest jednym z elementów monitorujących skuteczność działań promocyjnych, informacyjnych i edukacyjnych na temat ekonomii społecznej prowadzonych w województwie śląskim. Pozwoliło ono dokonać oceny stanu wiedzy na temat ekonomii społecznej, świadomości i postrzegania marki śląskiej ekonomii społecznej, a także źródeł wiedzy o ekonomii społecznej w województwie śląskim.

Rekomendacja VI

Zwiększanie świadomości młodzieży o ekonomii społecznej i solidarnej

Wskaźnik 1: cykl edukacyjny z zakresu ekonomii społecznej (w min. 10 szkołach)

Stopień realizacji wskaźnika : 60%

W 2020 r. do udziału w cyklu edukacyjnym zgłosiło się 20 szkół (w związku z sytuacją epidemiologiczną cykl odbył się w 6 szkołach). W samych szkołach i na uczelniach dystrybuowano grę „Ekonomia Społeczna” oraz folder „Ekonomia społeczna – a co to takiego?”.

Rekomendacje dla sektora ekonomii społecznej na 2021 r.

Wspólne wypracowywanie wniosków i rekomendacji dotyczących rozwoju sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim jest na bieżąco dokonywane w ramach projektu „Współpraca się opłaca – koordynacja sektora ekonomii społecznej w województwie śląskim”. W 2020 r. służyły temu przede wszystkim:

- Cykliczne spotkania sieciujące OWES (9 spotkań w 2020 r., w tym 5 online).
- Wybory do Śląskiej Rady Podmiotów Reintegracyjnych III kadencji (regionalnej sieci kooperacji PES o charakterze reintegracyjnym) oraz 2 spotkania Rady.
- Monitoring wdrażania *Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim do roku 2020* – opracowanie „Raportu o stanie ekonomii społecznej w województwie śląskim w 2019 roku”,
- Badanie rozpoznawalności marki „Śląska ekonomia społeczna – współpraca się opłaca” w województwie śląskim.

Ponadto rekomendacje wypracowywane są na bazie wniosków wynikających z innych podejmowanych w projekcie działań, tj.:

- Doradztwo specjalistyczne w 5 obszarach tematycznych:
 - a) Zlecenie realizacji zadań publicznych podmiotom ekonomii społecznej.
 - b) Aspekty społeczne w zamówieniach publicznych.
 - c) Współdziałanie administracji publicznej i sektora ekonomii społecznej na terenie gminy.

- d) Diagnozowanie i programowanie usług społecznych w Centrum Usług Społecznych. Podmioty ekonomii społecznej jako partner CUS w świadczeniu usług.
- e) Nowe możliwości w zakresie koordynacji integracji usług społecznych przez gminy – aspekty prawne i organizacyjne.
- Spotkania Forum Międzysektorowego na temat:
 - a) Rozwój lokalny i budowanie marki przez JST z wykorzystaniem potencjału sektora ekonomii społecznej.
 - b) Techniki radzenia sobie w trudnych sytuacjach z klientem podmiotów reintegracyjnych.

W II poł. 2020 r. na podstawie ww. działań wypracowano rekomendacje dotyczące rozwoju ekonomii społecznej w woj. śląskim (ich wdrażanie rozpocznie się w 2021 r.):

Rekomendacja I

Zaktualizowanie Regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie śląskim

Wskaźnik 1: powołanie zespołu zadaniowego ds. aktualizacji RPRES

Wskaźnik 2: min. 2 spotkania służące opracowaniu RPRES

Wskaźnik 3: 1 zaktualizowany RPRES

Rekomendacja II

Stworzenie spójnego, odpowiadającego na potrzeby regionu, systemu wsparcia procesów reintegracji społeczno-zawodowej

Wskaźnik 1: 1 regionalne spotkanie podmiotów reintegracyjnych (CIS, KIS, ZAZ, WTZ)

Rekomendacja III

Kontynuacja działań podejmowanych w OWES w celu profesjonalizacji i rozwoju świadczonych usług wsparcia

Wskaźnik 1: min. 50 PES objętych wsparciem w zakresie przeciwdziałania skutkom wystąpienia pandemii COVID-19

Wskaźnik 2: min. 50 podmiotów, które uzyskały status przedsiębiorstwa społecznego zweryfikowany przez OWES

Rekomendacja IV

Zwiększanie rozpoznawalności marek produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej w regionie

Wskaźnik 1: 10 certyfikowanych PES w województwie śląskim w 2021 r.

Wskaźnik 2: min. 1 wydarzenie promocyjne o zasięgu ponadlokalnym, w którym PES z województwa śląskiego zaprezentują swoją ofertę

Rekomendacja V

Zwiększanie świadomości młodzieży o ekonomii społecznej i solidarnej

Wskaźnik 1: 1 cykl edukacyjny z zakresu ekonomii społecznej (w min. 10 szkołach)